

majoritatea cărților scrise despre autoare nu erau mai mult decât lucrări de critică literară. Toți autorii au concluzionat că Agatha a suferit un fel de cădere nervoasă și că notorietatea adusă de dispariție a transformat-o într-o persoană foarte retrasă. În Marea Britanie au fost publicate doar două biografii pentru care s-au făcut cercetări directe și, în relatările lor despre lunga viață a Agatheii, ambele scriitoare au recunoscut că au întâmpinat dificultăți în găsirea martorilor. O biografie neautorizată publicată de Gwen Robyns în 1978 a contrazis explicația oficială a familiei, în vreme ce biografia autorizată publicată de Janet Morgan a aruncat, din bună-cuviință, un vâl peste dispariție, dând vina pentru majoritatea celor întâmplare pe amestecul agresiv al presei.

Ambele biografie susțin că Agatha nu a discutat niciodată despre incident după ce a fost găsită. În fapt, această afirmație este greșită. Agatha a vorbit în cele din urmă despre dispariție, dar motivul pentru care a rupt tăcerea a fost la fel de revelator ca și cele care au determinat-o să nu mai aducă niciodată vorba despre aceasta în mod public.

Intrigat de întreaga poveste, aveam o bănuială că explicațiile formulate anterior cu privire la cel mai faimos incident din viața autoarei conțineau prea multe inadvertențe pentru a fi pe deplin credibile. Refăcând călătoria sa, s-a dovedit că aceasta nu s-ar fi putut desfășura în circumstanțele descrise de ea însăși sau de teoreticienii de mai târziu. Deci ce s-a petrecut în realitate? Împins de curiozitate față de multele întrebări fără răspuns, am pornit într-un pelerinaj prin Anglia pentru a afla mai multe despre această personalitate retrasă care a jucat rolul principal într-o întâmplare bizară, dar reală, demnă de un roman polițist.

Copil fiind, Agatha fusese încântată de *Alice în Țara Minunilor* și *Alice în Țara Oglinzilor*; dar a devenit repede evident că mușamalizarea pe care familia sa, precum și alții au pus-o la cale imediat după dispariția ei presupunea din partea publicului un proces de

„suspendare a neîncrederii“ mult mai puternic decât ar fi cerut orice scriere de-a lui Lewis Carroll. Explicațiile familiei Christie au lăsat numeroase întrebări fără răspuns și zeci de lucruri care nu se leagă între ele. De pildă, care era semnificația identității pe care Agatha și-a creat-o în timpul dispariției și de ce presa a făcut aluzii evidente la un comportament deliberat? Având în vedere că poliția îi blocase conturile bancare, cum a reușit să supraviețuiască din punct de vedere financiar? De asemenea, care era semnificația curioasă a dedicației făcute unei prietene pe forțașul uneia dintre cărțile sale, la trei ani de la dispariție?

Pentru a descoperi răspunsul la aceste întrebări, precum și la altele, propria mea călătorie nu a fost cu nimic mai puțin labirintică decât cea a Agatheii, dar am reușit să localizez mai multe persoane care cunoscuseră în mod direct detaliile dispariției. Adevărul a ieșit la iveală dintr-o sursă fără cusur, după o inevitabilă erodare a zidurilor de tăcere pe care scriitoarea le-a ridicat în jurul său în timpul vieții, deoarece propriile sale previziuni cum că lumea o va uita în zece ani după moartea sa nu s-au adevărit.

Nan Watts a fost cumnata Agatheii și prietena sa de-o viață, iar fiica și ginerele acesteia, Judith și Graham Gardner, au confirmat adevărul despre dispariție, precum și alte detalii până atunci nedezvăluite despre viața personală a Agatheii. Judith și Graham au cunoscut-o personal pe Agatha, iar relația lor cu aceasta, cumulată, se întinde de-a lungul a mai mult de optzeci și cinci de ani. Motivul pentru care cei doi mi-au acordat încrederea lor, și-au deschis albumele de fotografii și mi-au arătat scrisorile personale este faptul că am citit întreaga operă a Agatheii, fiindcă, după cum spun ei: „Nu există scurtături către cunoașterea Agatheii. Trebuie să citești cărțile.“ Cuplul a rupt zeci de ani de tăcere și a susținut oficial această lucrare biografică pentru a oferi admiratorilor o perspectivă asupra relației Agatheii cu rudele din partea familiei Watts. Le datorez o recunoștință imensă, alături de numeroșii iubitori ai Agatheii.

Decizia de a scrie această carte s-a născut din interesul de-o viață pe care l-am avut pentru femeia din spatele uneia dintre cele mai convingătoare literaturi polițiste moralizatoare ale vremii noastre. Refuzul său de discuta a despre aspectele mai dureroase din viața personală i-a determinat pe unii critici să o considere o pustnică neinteresantă și să nu-i mai acorde atenție. Totuși, evenimentele prin care a trecut în cea mai traumatizantă noapte din viața sa au făcut-o să sublimeze o mare parte din experiența sa în ficțiune: de pildă, scriitoarea a reconstruit o dată cu exactitate plecarea din noaptea dispariției, însă numai cunoscătorii și-au dat seama.

Misterul din jurul dispariției fascinează oamenii chiar și în ziua de azi. Ceea ce rezultă de aici este povestea irezistibilă a unei femei aduse de o suferință personală la marginea disperării, dar care a reușit să se salveze și să devină una dintre cele mai iubite povestitoare ale secolului douăzeci.

CUPRINS

Prolog: Barba bunicului 17

PARTEA I: DRAGOSTE ȘI TRĂDARE

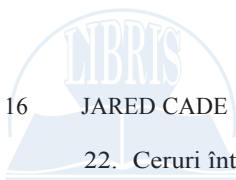
1. Iriși mov și mieluși 23
2. Bărbatul venit de pe mare 35
3. Adversitate și prosperitate 45
4. Dorințe contradictorii 52
5. Pistolarul revine 59
6. Măsuri disperate 67

PARTEA a II-a: SUSPICIUNE, SPECULAȚIE ȘI NESIGURANȚĂ

7. Căutările de la Silent Pool 75
8. Căutarea se extinde 85
9. Sub lupă 96
10. „Suspansul incertitudinii este cumplit” 101
11. Marile speranțe 108
12. Chemarea scafandrilor 114
13. Proceduri oficiale 120
14. Anulare de ultim moment 128
15. Prefăcătorie și imagini false 135
16. Determinare 147
17. O călătorie în Insulele Canare 156
18. Întrebări în Parlament 161
19. Urmarea jafului din Ripley Road 167

PARTEA a III-a: CÂT E ÎNCĂ LUMINĂ

20. Parteneri contra crimei 179
21. Decada de aur 187

22. Ceruri întunecate	202
23. Umbra amintirilor	211
24. Nu sunt câmpii de palmieri	217
25. Distincții și relicve	233
26. Anii crepusculari	241
27. Ecouri nebănuite	253
<i>Epilog: Un tărâm separat</i>	<i>261</i>
<i>Operele Agathe Christie</i>	<i>265</i>
<i>Bibliografie selectivă</i>	<i>273</i>
<i>Index</i>	<i>277</i>

Prolog

BARBA BUNICULUI

La data dispariției sale, în decembrie 1926, Agatha Christie făcea senzație în cercurile literare londoneze cu publicarea celui de al șaselea roman al său. Când a apărut, *Cine l-a ucis pe Roger Ackroyd* a fost primit ca o scriere adresată în primul rând cunoscătorilor genului, vânzându-se rapid în 4 000 de exemplare. Dar, în vreme ce viau controversale – menite să determine dacă autoarea fusese onestă în privința identității ucigașului sau dacă își păcălise de fapt cititorii – și toată lumea se aștepta ca romanul reeditat să se vândă până la ultimul exemplar, nimeni nu bănuia că acesta avea să devină una dintre cele mai dezbătute povești polițiste scrise vreodată.

Dezbaterile din jurul romanului i-au confirmat Agatheii locul de stea promițătoare pe firmamentul scriitorilor de gen ai vremii. Și totuși, ceea ce ar fi trebuit să fie o perioadă fericită în viața sa avea să devină în scurt timp cea mai traumatică. Cu puțin înainte de publicarea cărții, mama sa, de care era foarte atașată, muri. Nu mult după aceasta, soțul său, colonelul Archibald Christie, un galant erou al zborului în Primul Război Mondial, îi mărturisi că se îndrăgostise de o tânără femeie cu numele de Nancy Neele.

Atunci se produse inimaginabilul – Agatha dispăru în noaptea de 3 decembrie, iar povestea ajunse pe prima pagină a tuturor ziarelor din Marea Britanie. Vești despre neînțelegerile domestice parveniră cu repeziciune autorităților. Timp de o săptămână și jumătate, secțiile

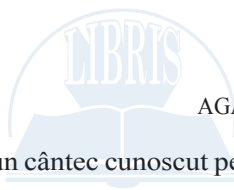
de poliție din sudul Angliei s-au întrecut să o găsească. Nenumărați ofițeri speciali, civili și ziariști au ajutat la căutarea sa. Descoperirea faptului că soțul femeii dispărute își petrecuse noaptea incidentului cu amanta a dat naștere la unele șoapte despre crimă și sinucidere.

Căutările încetară brusc în ziua de 14 decembrie, când Agatha fu identificată oficial de soțul ei la un luxos centru de tratament balnear din Harrogate. Sfârșitul poveștii, deși dramatic, nu a explicat niciodată pe deplin cum și de ce dispăruse aceasta. Au fost ridicate întrebări despre stilul extravagant de viață pe care îl adoptase scriitoarea dispărută, iar explicația colonelului cu privire la cele întâmplate a fost considerată de mulți departe de a fi convingătoare. Ca răspuns la criticile publicului, acesta a chemat doctorul de familie și un consultant și în curând a fost făcută publică o declarație bine adusă din condei conform căreia scriitoarea suferea „fără îndoială de pierderea autentică a memoriei“. S-a adresat apoi presei, cu rugămintea de a abandona întreaga chestiune pentru ca soția sa să poată să își recapete sănătatea și să se bucure de căsnicie departe de atenția mass-mediei.

Aceasta a însemnat, în orice caz, sfârșitul mariajului soților Christie, dar restul dramei cu accente tragice care erupsese trecător pe scena publică avea să se desfășoare în spatele ușilor închise cu strășnicie. Din această perioadă datează și dezgustul Agatheii față de presă, dezgust care s-a intensificat apoi datorită titlurilor din ziare referitoare la divorțul ei de Archie și apoi la căsătoria acestuia cu Nancy Neele.

Vâlva iscată de dispariție a însemnat pentru Agatha trecerea peste noapte de la statutul de autoare oarecum cunoscută la cel de vedetă. După ce a fost găsită, aceasta a devenit ținta caricaturiştilor, a comedianților și a bețivilor spirituali. Unii dintre cititori erau convinși că suferise o cădere nervoasă de moment. Alții credeau că agentul ei literar îi organizase dispariția, pe care o considerau o manevră de publicitate.

În curând, povestea nu a mai ținut capul de afiș, dar o parte din faima pe care a dobândit-o peste tot în Marea Britanie este atestată de

un cântec cunoscut pe care îl cântau, în fiecare vară, la sfârșitul anilor '20, pe o scenă ridicată pe plaja Bournemouth, cei de la *Birchmore and Lindon's Gay Cadets*. Cântecelul *Barba bunicului* a fost, așadar, modificat pentru a include explicația dată de ei incidentului:

Barba bunicului, barba bunicului!
Niciodată trecută... prin mâna frizerului!
Unde a dispărut doamna Christie de pe fața pământului?
În barba bunicului, în barba bunicului!

Până în ziua de azi, faptele din spatele dispariției au rămas un mister și incidentul nu a fost uitat, în ciuda vieții aparent normale și ferice pe care Agatha a dus-o după aceea. Din nefericire, stabilitatea de care s-a bucurat în urma celei de a doua căsătorii a fost compromisă de alte umilințe și dureri pe care le-a ascuns de ochii publicului. Când, la bătrânețe, și-a slăbit garda și a mai acceptat să vorbească din când în când cu câte un jurnalist, a făcut-o doar cu condiția să nu i se pună întrebări despre viața personală sau despre dispariție. Puținii interviuatori care au avut privilegiul de a o întâlni rareori s-au întors mai bine informați: ea avea răspunsurile pregătite dinainte și foarte rar se abătea de la ele. Adevărata Agatha a fost o femeie complicată care s-a ascuns în mod conștient de public.

În ciuda ecoului dispariției sale, a câștigat mai mulți fani decât a pierdut. Un exemplu extraordinar al popularității sale este o scrisoare de la un supraviețuitor al lagărului de concentrare german de la Buchenwald care i-a scris după război, povestindu-i cum prizonierii compuseseră și jucaseră o piesă inspirată din romanul său *Zece negri mititei*. Deși era una dintre cele mai macabre istorisiri ale ei, în care toate personajele sunt ucise unul câte unul, acțiunea plină de suspans, alături de substratul moralizator, avusese efectul de a ridica moralul prizonierilor.

În mod inevitabil, au sosit și onorurile: un titlu de Comandant al Ordinului Imperiului Britanic¹ în 1956, un doctorat în litere în 1961 și rangul de Doamnă Comandant al Imperiului Britanic² în 1971. Și, când se părea că nu poate să se bucure de un succes sau de o faimă mai mare, ecranizarea fidelă a *Crimei din Orient Express* de către Sidney Lumet marchează cea mai reușită adaptare cinematografică a unei opere scrise de ea, devenind o premieră de succes. Deși Agatha a savurat acea seară, precum și numeroasele laude, nu a iertat niciodată presa pentru că își băgase nasul în viața sa personală într-un moment în care era cum nu se poate mai vulnerabilă. Cicatricele emoționale pricinuite de dispariție nu s-au vindecat niciodată în totalitate. Moartea sa, doi ani mai târziu, pe 12 ianuarie 1976, a lăsat un asemenea gol în literatura dedicată crimei, încât numele ei devenit unul dintre cele mai importante cu care vor fi comparați scriitorii de romane polițiste aspiranți.

Publicarea postumă a biografiei sale în 1977 a fost așteptată cu nerăbdare. Avea să dezvăluie oare, în cele din urmă, ce se întâmplase de fapt pe parcursul celor unsprezece zile de dispariție? Departe însă de a face vreun comentariu asupra dispariției, memoriile sale nici nu pomenesc de așa ceva. Mulți dintre cititori s-au simțit dezamăgiți. Unii dintre comentatori s-au întrebat chiar dacă nu a fost un act de răzbunare împotriva presei care o hăituisse cu ani în urmă.

Scrierile și manifestările care încă i se mai dedică în calitate de autoare menționează în mod inevitabil și dispariția; astfel, tocmai acel incident din viața sa pe care l-ar fi preferat trecut cu vederea continuă să ridice semne de întrebare. Pentru a înțelege cele întâmplate, este nevoie să examinăm viața sa încă din copilărie, deoarece, în mod surprinzător, în acea perioadă a fost semănată sămânța nefericirii sale.

¹ CBE – *Commander of the Order of the British Empire* (în lb. eng. în orig.) (n. tr.)

² DBE – *Dame Commander of the Order of the British Empire* (în lb. eng. în orig.) (n. tr.)

Partea I

DRAGOSTE ȘI TRĂDARE

IRIȘI MOV ȘI MIELUȘEI

Agatha a fost al treilea copil al lui Frederick Miller, de origine americană, și al soției sale englezoaice, Clarissa Boehmer Miller. Căsătoria celor doi a fost atât de fericită încât Agatha credea cu tărie că, atunci când va crește mare, soțul ideal își va face apariția și că dragostea și fericirea aveau să fie ale ei pentru totdeauna.

Ashfield era o vilă albă la marginea orașului Torquai, o stațiune litorală elegantă ce se întindea pe șapte dealuri în sudul comitatului Devon. Acolo s-a născut ea, pe 15 septembrie 1890, și a fost botezată Agatha Mary Clarissa Miller – „un proiect târziu“, dar mult iubit în viața părinților săi de vârstă mijlocie. Frederick Miller era un domn cordial și foarte sociabil, preocupat de sănătatea sa și iubitor de orice fel de activitate teatrală. Verișoara sa, Clarissa, pe care cei din familie o strigau Clara, îl adorase pe Frederick de tânără copilă, iar căsnicia lor a fost una deosebit de împlinită și de plină de dragoste. Clarissa, fascinată dintotdeauna de religie, avea o perspectivă mistică asupra lucrurilor. Dragostea lor pentru Agatha, îmbinată cu stilul de viață îmbelșugat, a rezultat într-o copilărie fericită, trăită la adăpost, care avea să o lase pe Agatha insuficient pregătită pentru loviturile vieții.

Ceilalți doi copii ai soților Miller erau sociabila și îndrăzneța Madge și Monty cel fermecător, dar lipsit de orice simț al răspunderii. Madge era cu unsprezece ani mai mare decât Agatha și, crescând

împreună, o va fermeca pe aceasta cu priceperea de a împrumuta voci sinistre și cu dragostea lui pentru costumări. Zvăpăiatul de Monty, care după o scurtă carieră militară a dispărut treptat din viața familiei sale, era cu zece ani mai mare decât Agatha și atât de înclinat să o trateze de sus și să o necăjească fără răgaz, încât aceasta a crescut stabilind mai ușor legături cu femeile din familie. Cum Madge și Monty erau plecați la școală în majoritatea timpului, Agatha a crescut aproape ca un copil singur la părinți. Cât a fost mică nu a mers la școală și a avut toată libertatea să zburde prin Ashfield, casa familiei sale, împreună cu prietenii ei imaginari.

Centrul universului său de copil era camera tapetată cu iriși mov, unde asupra Agatheii veghea o dădacă grijulie și creștină devotată, ale cărei certitudini morale și opinii convenționale au fost transmise cu toată convingerea tinerei sale protejate care o adora. Uneori, Agatha găsea că este dificil să împace morala strictă a doicii sale cu mersul lumii, dar nu s-a răzvrătit niciodată datorită firii sale supuse și faptului că restricțiile dădacei, la fel ca și cele ale altor adulți din jurul său, erau impuse cu dragoste, nu cu frică.

Agatha s-a dovedit a fi un copil nespus de sensibil. În memoriile sale, își amintește groaza pe care o simțise când o auzise din întâmplare pe dădaca sa mărturisindu-i unei servitoare că domnișoara Agatha iar se jucase cu prietenii săi imaginari, Pisicuțele. După această dezvăluire supărătoare a intimității sale a jurat să nu mai spună nimănui despre lumea ezoterică inventată de către ea.

Persoana pe care a ajuns să se bizuie cel mai mult a fost Clarissa. Între mamă și fiică s-a format o legătură unică, bazată pe dragoste și intuiție. La vreme de necaz, Agatha a descoperit că nu era nimeni mai înțelegător și mai de ajutor decât Clarissa. Agatha mai știa și că atunci când era bolnavă nimeni nu se pricepea să îi redea vitalitatea la fel de bine ca mama ei.

Fața sa palidă, cu ochi cenușii ascunși de pleoapele grele și părul lung și blond îi confereau o înfățișare de spectru. Odată cu trecerea

anilor, și-a însușit o purtare evazivă, un mod de apărare împotriva demersurilor iscoditoare; orice întrebare nedorită o ocolea precum o săgeată țintită de la prea mare distanță. Când totuși făcea unele destăinuiri, prefera să le facă din proprie inițiativă. Pentru Agatha, tăcerea a devenit un bun prețios, un cocon în care își născocea fan-teziile, iar la bătrânețe va urî cel mai mult două lucruri: zgomotul și mulțimile.

Dincolo de imaginea unei copilării aparent idilice în sânul clasei mijlocii înstărite, visul Pistolarului avea să reprezinte un element distonant. Coșmarul recurent se fixa la început asupra unei figuri în uniformă militară și purtând o armă, doar că nu arma o înspăimânta pe Agatha și o făcea să se trezească țipând, ci momentul în care ochii lui de un albastru-pal îi întâlneau pe ai ei. Variațiile mai târzii ale ace-luiași vis vor deveni mai macabre: Agatha visa că se află la un ceai sau un picnic cu familia și prietenii când, uitându-se la chipul unei persoane apropiate, dădea peste ochii temutului Pistolar, care o fixau cu intensitate. Spre groaza ei crescândă, observa că, în loc de mâini, persoana respectivă nu mai avea decât niște cioturi. Se poate ca vi-sul să fi reflectat precauția și reticența ei înainte de a oferi celor dragi dragoste necondiționată.

Convingerile religioase ale Agathe și-au avut originea, în mare parte, în cele ale bonei sale. Copilul și-a format părerea că, virtu-oasă fiind, se va număra printre cei „mântuiți“ și visa să i se spună „Lady Agatha“. A rămas profund dezamăgită când bona sa i-a spus că ar fi putut să fie numită astfel doar dacă ar fi fost de neam nobil. Ra-iul, se gândea ea, trebuie să arate întocmai ca frumoasele pajiști de lângă Ashfield presărate cu mielușei la păscut. Ideile ei confuze cu privire la religie ieșeau la iveală în sentimentele ambivalente pe care le avea față de tatăl său: o vreme, s-a temut că Frederick va arde în iad pentru că nu se supunea convențiilor, jucând crichet duminică după-amiază și făcând glume nepotrivite pe seama clerului. Clarissa juca și ea crichet, dar Agatha nu își făcea griji atât de mari în privința

Reggie Lucy, în ciuda atitudinii sale nepăsătoare, pierduse multe oportunități în viață și sugestia pe care i-a făcut-o Agatheii, de a cântări toate opțiunile, i-a oferit acesteia o clauză de ieșire. Romantismul și aventura după care ea tânjea s-au materializat brusc la 12 octombrie 1912 în persoana lui Archibald Christie, bărbatul care avea să îi schimbe viața pentru totdeauna și apoi să îi frângă inima.